

dingen.
ergeving
Efeze en
ingen is

als ge-
ult. Hij
arde de
vorsten
bewind
ing van

ier kerk

alle din-

ler!
ng naar
Schrift-
Chris-
chzelfven
te kerk,
19).

zake de
llen wij
ant ook
gen ge-

FABER.

EVEN

in daar-
van het
taal in
en door
m daar-
tensche-
Wie als
n daar-
ingaat,
van den
pen aan
vloet".
van den
le) lel-
onder-
op per-
die (be-
dulligen
et gere-
ik een
lede —
buiten
werkne-
contract-
k op
n den
n als
wor-
standig-
leg met
an deze
nemers

oor ons
vragen,
ng het-
d werd
op deze
echt op
verlaten
Onder-
mschap
ld niet
de wet
e laat-
in 1929
een be-

onzer-
aanwe-
stelden
n loon-
als het
er van
et oog
anders
patroon
t werk
of fa-
breekt,
onder-
k over-
zeggen-
dere of
ef ver-
et gaat

rt ook
rbeider
an den
e N.V.

stond het voor hem vast, bij de andere zaken lag het moeilijker en ingewikkelder. Wij hebben toen aange- toond, dat dit een halfslachtigheid is en dat juist bij de kleinere zaken het best de principieele verhoudin- gen vallen te bewijzen. Toen reeds waren wij van oor- deel, dat het vroeg of laat zou moeten komen of tot een prijsgeven van de daarin voor ons besef gelegen aantasting van het bezit en derhalve strijdt met het 8e en 10e gebod, of tot een publiek breken met het eisch van de Wet des Heeren. Deze voor ons liggende Boodschap geeft een duidelijke aanwijzing, dat onze eerste hoop niet in vervulling is gegaan en dat onze laatste vrees gegrond is gebleken. Overigens doet het wel merkwaardig aan, dat men zich in deze brochure beroept op dr W. A. van Es en diens proefschrift: „De eigendom in de Pentateuch" voor de thetische fundee- ring van dit eigendomsrecht van den arbeider. Men had zich m.i. moeilijk iemand kunnen uitkiezen, die zich tegen deze eischen van het C.N.V. meer be- slist heeft uitgesproken, zooals wij aantoonen, dan juist deze schrijver.

P. GROEN.

GRONINGER Brieven

Amice frater.

Willen wij de teekenen van onzen tijd verstaan, dan is het niet ondiensig onze dagen te vergelijken met wat er precies een eeuw geleden in ons werelddeel voorviel. Op één zeer bijzonderen trek wil ik U thans wijzen. Ni. op de vlucht in de historie, of beter ge- zegd in de wijsbegeerte der historie, waaruit de mo- derne wijzen kracht en troost willen putten voor de angstvolle bewegingen van onzen tijd.

Wij moeten bij die wijzen steeds tweeërlei onder- scheiden.

Daar zijn er onder, die de Heilige Schrift algeheel afwijzen, en buiten haar om het licht willen vinden, dat het heden verklaart. Zij zijn ongelooften, kunnen, als Jaspers, een zeker respect hebben voor den Bij- bel, maar zij zeggen: dat is een particulier geloof, dat slechts zeer weinigen bindt. Hier beneden is de waarheid niet. De wijsheid van den mensch moet redding brengen.

Men kan hen geen valsche profeten noemen. Zij verkondigen een heel ernstige dwaling en ongewaardij- kelijk zijn zij zeker niet. Een dier wijzen zei: de kracht der dwaling is even sterk als die der zekerheid.

Heelemaal juist is deze opmerking niet. Vooral niet, omdat de dwaling graag optreedt in het kleed der zekerheid.

Die zekerheid hebben de ongelooftige wijzen van thans eigenlijk niet.

En zij zijn eerlijk in dat opzicht.

Maar daar is een veel gevaarlijker groep. Die der valsche profeten, door de Schrift geteekend als spre- kende uit hun eigen hart. Maar zij zeggen meteen: zoo spreekt de Heere. Zij kleeden de dwaling van den opstand tegen God en Zijn Woord in het kleed der Schrift. Dat doet Jaspers niet. Dat deed een Spengler ook niet. Maar Toynbee wel. Ik sprak een bekend historicus, die meende dezen man een christen te zijn, want hij haalde de Schrift telkens weer aan.

Zoo is het nu in nog sterkere mate bij den Ameri- kaanschen theoloog, ten onzent aangekondigd als een „brilliant theoloog", Reinhold Niebuhr, in zijn jong- ste werk: „Faith and history", geloof en historie.

Maar deze Niebuhr herinnert onwillekeurig aan 'n naamgenoot, een Duitsch geleerde, wiens wijsheid een eeuw geleden mee de geesten in Europa be- heerschte.

En voor ik nu over den Amerikaanschen valschen profet iets vertel, is het niet kwaad aan 1848 eens te denken, toen ook de vlucht in de historie het gelaat van Europa, naar beloofd werd, zoo heerlijk zou ver- anderen en, verhelderen.

Als er één ding is, waaraan de in zonde gevallen mensch hardnekkig vasthoudt, dan is het aan den wil om zich zelf te redden en de menschheid van alle leed te verlossen.

Het is de revolutiegeest, die in ons aller hart woont, als het niet door het Woord Gods wordt beheerscht. Welnu — in 1848 werd gezegd: laat ons in de his- torie de gegevens vinden voor de redding van het heden.

Thans in 1949 is het weer precies zoo, maar nu met een gansch andere, tegengestelde leus.

De Amerikaan Niebuhr constateert, dat de mensch een dubbelzinnig wezen is: schepel der historie en schepper der historie. Zijn naamgenoot, in 1830 over- leden, zag die dubbelzinnigheid niet zoo.

Daar waren in de vorige eeuw twee beginse'en, die door de mannen der revolutie als de eenig vruchtbare werden gezien: de volkssouvereiniteit en de nationali- teit.

Volkssouvereiniteit wordt thans veelal genoemd: democratie. Ik spreek daarover thans niet, maar wil alleen even doen zien, hoe weinig kracht er bij de staatsleden van die dagen was tegen dit beginsel. De uitwerking er van keerden zij in 1848 met gewo'd. Het beginsel bleven zij handhaven. Iets waarop Groen van Prinsterer niet moede werd telkens weer te wijzen.

Een typisch voorbeeld daarvan vond ik in een werk- je van den Franschen diplomaat De Broglie.

Het is getiteld: La Diplomatie et le droit nouveau. De diplomatie en het nieuwe recht.

Het was in 1868, dat hij schreef: het zou tijdverlies

zijn aan de volkssouvereiniteit hetzij lof hetzij critiek te wijden. Men critiseert niet, als men voor een nood- zakelijkheid staat. Men tracht zich daaraan te confor- meeren. De volkssouvereiniteit heeft nu eenmaal in de wereld de heerschappij gewonnen en zij heeft een voort- gang als door een natuurwet gedreven. Er zijn volken geweest, die de zon aanbaden en andere, die haar vloekten. Onze wijzen doen niet meer zoo, zij trachten haar bewegingen en wetten te verstaan.

En zoo behoorden de overheden het ook te doen. Na veel dwaasheid keert de voorzichtigheid wel terug. En men moest dus het algemeen stemrecht in beginsel aan- vaarden, maar het binden aan voorwaarden, zoodat alleen de verstandige menschen de leiding behielden.

Zoo redeneerde Thorbecke ook.

En De Broglie zei: zoo zal het soevereine volk ook iets van de oude diplomatie willen leeren, in het bij- zonder dan de waarde van het statenevenwicht.

Wij hebben gezien, hoe Jaspers precies zoo redeneert. Wij gaan naar de wereldeenheid toe, en hoe vreeslijk kan dat worden, maar laat ons hopen, dat de socialis- ten, de democraten, met hun plannen, uitermate voor- zichtig zullen voortgaan.

Het mag ons zeker verbazen, dat de mannen, die voor de antifrevolutionaire en christelijke historische partij de buitenlandsche politiek in onze Tweede Kamer be- spraken, feitelijk eenzelfde lijn volgen. Toegeven aan de idee der revolutie — er is toch niets aan te doen — maar dan een voorzichtig verdrag daarmee aangaan. Daar komt hun houding ten slotte op neer. En dit moeten wij wel goed zien, want zoo wordt ook het ge- reformeerde volk door deze gedachte thans verleid.

Thans klinkt de roep: eenheid der menschheid, die een feit is. De afstanden vallen weg.

Wereldeenheden, eenheid van West Europa, liefst van gansch ons werelddeel. Wereldkerk en wereldvrede en wereldveiligheid. De staten geven een stuk van hun soevereiniteit op aan een macht boven hen. En dat stuk zal wel al grooter moeten worden.

Maar een eeuw geleden trad de revolutie op in een heel ander gewaad. Dat van de nationaliteit.

Voor de mannen van 1789 was die nationaliteit niet meer dan een begrip, dat inzonderheid door Napoleon werd aangewend om zijn wereldheerschappij te bouwen. En voor zijn geweld schrok men terug. Dat beviel niet al te recht, al lagen de vorsten van die dagen ook voor hem als op de knieën.

De vraag rees: wat is nationaliteit? Is zij het r a s ? Iets wat Hitler op den voorgrond weer plaatste; van- daar den naam nationaal voor socialisme?

Maar Europa is een mengsel van rassen. Dat geldt voor alle volken, maar men zag dit het sterkst in Oos- tenrijk en Hongarije.

Zou men het kenmerk van de taal kiezen? Maar daar waren twee- en drietalige natieën als België en Zwitserland. Was het grondgebied het kenmerk? Maar dan kwam het beginsel der „natuurlijke grenzen" en men had ervaren, hoe Napoleon daarmee omsprong. Was ons land, volgens hem, niet een aanslibsel der Fransche rivieren?

Heel de negentiende eeuw door is over de vraag van de verhouding van nationaliteit en staat nagedacht en een uitgebreide litteratuur is daaromtrent ontstaan. Sommige wijzen zongen: de natie, dat is de ziel van den staat. Maar wat is de natie?

En hier nu kwam de romantiek het rationalisme te hulp.

En nu noem ik de namen: Niebuhr en Savigny.

Men riep, om te weten wat een natie is, het oud verleden op.

De historie zou het antwoord moeten geven.

Er kwam een groote liefde voor het heel oud ver- leden. Niet alleen voor dat der middeleeuwen, zooals een Walter Scott die teekende in zijn „Waverley-serie" — Van Lennep en Oltmans hier deden hem heel aard- dig na — maar ook voor een nog veel verder verleden dat der antieke wereld, Griekenland en Rome.

Hoe werden in de negentiende eeuw die oude sta- ten geromantiseerd. Men kwam tot de conclusie, dat de nationaliteit niet maar een redebegrip was, maar wortelde in de historie van een volk.

De archeologen, de philologen, de historici kwamen aan het woord. Het z.g.n. historicisme kwam op. Er waren ook christelijke politici, die meer of minder in die fout vielen. Ik noem een Von Stahl. Men zegt ook wel: Groen, maar dat is een misvatting.

Groen sprak zeer terecht van het: er is geschied. Maar daar boven stond: er staat geschreven. De histo- rie is uiteraard van betekenis, maar wij verstaan haar lessen alleen in het licht van het Woord Gods. De historische school hield zich echter met deze waarheid weinig op. Voor haar werd de historie de eenige toets- steen voor de herkenning der nationaliteit, die recht gaf op een volkomen zelfstandig, onafhankelijk leven van een volk, dat recht had op zijn eigen staat. En men liet zich dan niet leiden door de rede alleen, maar veel meer door de gevoelens, de besefen, de begeer- ten der menschen. En men schiep dat verleden zelf. De historie sprak naar de velerlei begeerten, die lijn- recht tegen elkander ingingen.

Men ging liever op de legenden en sagen en sprook- jes, die van uit het verre verleden opdoemden, en volksbezit waren geworden.

Dichters luisterden naar het oude volkslied, en von- den oude liederen, zooals die eeuwen geleden uit het hart eener natie vloeiden. Daar liep zelfs veel bedrog onder. En zoo kweekte men allerlei nationaliteiten, die

daarna weer in eenheden behoorden te worden saam- gevat: Duitsche, Italiaansche, Slavische eenheid.

Maar dit nationalisme bleef niet tot een volk be- perkt, of tot die staten, die reeds lang een eenheids- droom hadden gedroomd. In Duitschland kwam de idee der Germaansche eenheid op. De Hongaren rie- pen om het recht der Magyaarsche nationaliteit, maar rekenden daaronder ook de Croaten en Slavoniërs en Tsjechen.

Maar die nationaliteiten hadden ook hun geleerden en dichters en romanschrijvers, hun nationale helden, uit een schoon gedicht verleden. De nationaliteiten gingen tegen elkander in en het werd op den Balkan en in de Oostenrijks-Hongaarsche monarchie een hek- senketel. Een verbitterde strijd van concurrerende nationaliteiten. Men riep tegen elkander in, bevocht elkander.

En de vorsten en staatslieden der restauratie lagen, naar de uitdrukking van den Pruisischen koning, op hun buik, doodverlegen wat met dien nationaliteits- strijd te beginnen. Hier gold wat de Schrift zegt: Bij Hem is kracht en wijsheid; zijns is de dwalende en die doet dwalen. Hij voert de raadsleden beroofd weg en de rechters maakt Hij uitinnig. Den band der ko- ningen maakt Hij los en Hij bindt den gordel aan hun lenden. Hij voert de overheden beroofd weg en de machtigen keert Hij om. Hij beneemt den getrouwen de spraak en der ouden oordeel neemt Hij weg. Hij giet verachting over de prinsen uit en Hij verslapt den roem der geweldigen. Hij openbaart de diepten uit de duisternis en des doods schaduw brengt Hij voort in het licht. Hij vermenigvuldigt de volken en verderft hen: Hij breidt de volken uit en leidt hen. Hij neemt het hart van de hoofden des volks weg en doet hen dwalen in het woeste waar geen weg is. Zij tasten in de duisternis, waar geen weg is, en Hij doet hen dwa- len als een dronkaard. Job. 12 : 16—25.

Dat was het oordeel, dat in 1848 over Europa kwam. En weten wij niet hoe alleen wreed geweld weer eeni- ge orde in dezen chaos brengen moest? De booze vruchten van de revolutie, die opstand is tegen den Drieëenigen God.

En nu, een eeuw later, na al de ellende van twee wereldoorlogen en revoluties, komen de wijzen met een nieuw middel tot redding. Nu is het niet meer de na- tionaliteit.

Daar heeft men de ellende van gezien. Maar er is geen bekeering.

Nu is het: wereldeenheden, wereldkerk, wereldparie- ment, wereldeconomie. De historie leert nu weer heel wat anders. Maar het beginsel is hetzelfde.

Daarover echter nader.

Met hartelijke groeten en heilbede, uw toegenegen MARNIX.

PERSSCHOUW

PALEIS-REVOLUTIE.

Ds Kamphuis schrijft in Friesch kerkblad:

Dr H. Berkhof heeft in „In de Waagschaal" van 9 September 1949 een artikel geschreven naar aanleiding van de beide laatste geschriften van dr G. C. Berkou- wer, hoogleraar aan de Vrije Universiteit; of liever: dit artikel van Berkhof is een situatietekening van het dogmatisch denken in de Synodale Kerken, zoals dat zijn meest opvallende exponent heeft in het werk van Berkouwer.

Nu is „In de Waagschaal" het blad van de radicale doorbraaklieden in de Hervormde Kerk. Prof. Miskotte is hoofdredacteur en ds Buskes is redactie-secretaris. Beiden hebben ná de oorlog veel van zich doen spreken door hun overgang naar de Partij van de Arbeid. Barth is hun profet en de doorbraak van de oude antithese hun ideaal.

In dit blad nu gaat Berkhof schrijven over Berkou- wer's dogmatische positie in, wat hij noemt het „neo- calvinisme".

Eerst bespreekt hij heel in het kort Kuyper en Ba- vinck als de vaders van dit neo-calvinisme, dat z.i. in- tellectualistisch, constructief en wetenschappelijk is.

Dan komt in de dertiger jaren — naar het over- zichtje dat Berkhof geeft — de critiek van Schilder op Kuyper. Het léek een vernieuwing te worden, maar in werkelijkheid — aldus Berkhof — voerde Schilder het neo-calvinisme alleen maar tot zijn uiterste conse- quenties.

Zo is het optreden van Schilder tot een heilzame cri- sis in het neo-calvinisme geworden; men zag van welke kant men uitging. Daarop is de scheiding gekomen. En daarna is openbaar geworden dat deze Schilder-crisis heilzaam heeft gewerkt voor de Gereformeerde Ker- ken. (Bedoeld zijn natuurlijk de synodaal-gebonden kerken.) „Men is daar geschrokken van veel wat tot voor kort als normatief gold". De sfeer is milder ge- worden en men heeft zich opengesteld voor invloeden van buiten.

En in welke richting gaat het nu? Bij de beantwoor- ding van deze vraag wijst Berkhof dan op het dogma- tisch werk van Berkouwer. Er is bij hem nog wél een gereformeerde traditie. Maar „de klanken en accenten zijn anders geworden".

Berkouwer leest Calvin niet in de belichting van Beza of Voetius, maar van Luther. En het denk-iso- lement is bij hem verbroken. Berkouwer denkt synthe- tisch. Hij heeft contact met Barth gevonden. En de ver- schillen die Berkouwer met Barth heeft, worden door hem niet anders besproken dan zijn verschillen met Kuyper. Er is „dezelfde erkenning van de schriftuur- lijke bedoeling" ook als er een formulering moet afge- wezen worden.